

6.ÜNİTE

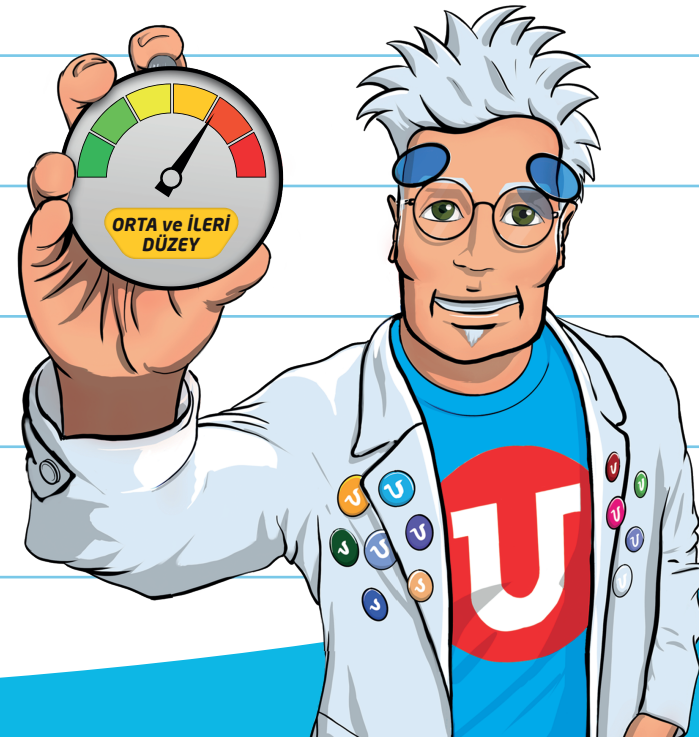

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye'si

BEGÜM ÜNLÜ

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

ANADOLUYA YÖNELİK İLK TÜRK AKINLARI VE TÜRKMEN GÖÇLERİ

ANADOLUDA İLK TÜRK SİYASİ TEŞEKKÜLLERİ

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ

HAÇLI SEFERLERİ

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİNİN YIKILIŞ SÜRECİ VE MOĞOL İSTİLASI

İKİNCİ BEYLİKLER

TÜRKLERİN ANADOLUDA DEVLETLEŞME SÜRECİ

ANADOLU'YA YÖNELİK İLK TÜRK AKINLARI

- Anadolu'ya ilk Türk akınları V. yüzyılda **Avrupa Hunları** tarafından yapılmıştır.
- VI. yüzyılda **Sabarlar** tarafından Anadolu'ya akınlar gerçekleştirilmiştir.
- VIII. Yüzyılda Abbasiler adına **Avasım** denilen sınır şehirlerinden akınlar düzenlenmiştir.
- Türklerin Horasan'dan batıya göçleri iki dalga şeklinde gerçekleşmiştir.
- **İlk dalga** XI. yüzyılın ilk çeyreğinde başlamış (1000-1024), Malazgirt Savaşı'ndan sonra artarak devam etmiştir.

- İkinci dalga göçler 1200'lü yıllarda başlayıp XIV. yüzyıl başlarına kadar devam etmiştir.
- Anadolu'da Bizans hakimiyetinde Rum, Ermeni ve Gürcü Kral-
lıkları hüküm sürmekteydi.
- Selçukluların seferlerini durdurmak için Bizans ordusu Pasin-
ler ve Malazgirt'te Türklere yenilmiştir.

Örnek:

“Anadolu’ya yapılan Türk göçleri hem Türk tarihi hem de dünya tarihi üzerinde çok büyük sonuçlar doğurmuştur.” **yar-
gısını aşağıdakilerden hangisi doğrulamaz?**

- A) Anadolu’nun demografik yapısının değişerek Türkiye olarak anılması
- B) Bizans’ın Anadolu üzerindeki nüfuzunun kırılması
- C) Türk ilerleyişi ve varlığına karşı Haçlı seferlerinin düzenlenmesi
- D) Anadolu Türk beylikleri ile Türkiye Selçuklu Devleti’nin Anadolu’da siyasal etkinlik kurması
- E) Dandanakan Savaşı’nda Selçukluların zafer kazanması

→ Malazgirt Savaşı'ndan sonra "fethedilen yer fethedenin malıdır" anlayışı doğrultusunda feodal yapılı Türk beylikleri kurulmuştur.

İLK TÜRK BEYLİKLERİ

Saltuklular	Anadolu'da ilk kurulan beyliktir. Erzurum'da kuruldu. Üç Kümbetler en önemli eserleridir.
Danışmentliler	Tokat, Niksar, Sivas'ta kuruldu. Yağıbasan Medresesi Anadolu'daki ilk medresedir.
Artuklular	Mardin, Diyarbakır, Elazığ'da kuruldu. Malabadi Köprüsü, Diyarbakır Ulu Cami önemli eserlerindendir.
Mengücekliler	Erzincan'da kuruldu. Divriği Ulu Cami önemli eserlerindendir.
Çaka Beyliği	İzmir'de kuruldu. İlk Türk denizci beyliğidir.

I. Beylikler Haritası

Örnek:

Malazgirt Savaşı'nın ardından Sultan Alparslan'ın, "Fethedilen yer fethedenindir." anlayışına yer vermesi,

- I. fetihleri özendirme,
 - II. siyasal istikrarı sağlama,
 - III. Halifeden menşur alma
- amaçlarından hangilerine yöneliktir?**

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
- D) I ve III E) II ve III

Bu beylikler;

- *Anadolu'da Türk-İslam Medeniyetinin yerleşmesini,
- *Anadolu'da Türk nüfusun artmasını,
- *Anadolu'da yer adlarının Türkçeleşmesini,
- *Anadolu'nun imar faaliyetleri ile bayındır hale gelmesini,
- *Bizans'ın Anadolu'da güç kaybetmesinde etkili olmuştur.

Türkiye Selçuklu Devleti (1077-1308)

- Selçuklu soyuna bağlı olan **Kutalmışoğlu Süleyman Şah** tarafından kuruldu.
- İznik merkez olarak kuruldu.
- *Türkiye Selçuklularının Bizans'ın Anadolu'daki nüfuzunu kırması, Bizans'ın Hristiyan dünyasından yardım istemesine,
- *Türk ilerleyişini engellemeye yönelik **Haçlı Seferleri**'nin düzenlenmesine neden olmuştur.

Türkiye Selçuklu Haritası

Anadolu Selçukluları ; 1077 - 1308

Haçlı Seferlerinin Nedenleri;

Dini Nedenler	* Hristiyanların Kudüs, Urfa ve Antakya gibi kutsal yerleri Müslümanlardan almak istemesi * Katolik Kilisesi'nin ve Fransa'da faaliyet gösteren Kluni Tarikatı'nın faaliyetleri * Katoliklerin Ortodoksları hakimiyetleri altına almak istemesi * Din adamlarının nüfuzlarını artırmak istemesi
Siyasi Nedenler	* Bizans'ın Türklere karşı Avrupa'dan yardım istemesi * Az toprağı olan Derebeylerin toprak isteğı * Din adamlarının siyasi etkinliklerini artırmak isteğı
Ekonomik Nedenler	* Avrupa'nın doğunun zenginliklerini ele geçirmek isteğı * Avrupa'nın Müslümanların elindeki İpek ve Baharat Yolu'nu ele geçirmek istemesi * Kral, senyör ve din adamlarının ekonomik güçlerini ele geçirmek isteğı
Sosyal Nedenler	* Sınıfların eşitsizlik anlayışından kurtulmak isteğı - Senyör ve şövalyelerin macera arayışları

Haçlı Seferlerinin Güzergahı

Kudüs

Örnek:

Haçlı seferlerinin düzenlenmesinde,

- I. Doğu'nun zenginliklerine aracısız ulaşma,
 - II. Kudüs'ü Müslümanlardan geri alma,
 - III. Anadolu'daki Türk ilerleyişini engelleme
- amaçlarından hangilerinin gözetildiği savunulabilir?**

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

I.Haçlı Seferi: (1096-1099)

- Haçlıların başarılı olduğu tek seferdir.
- Batı Anadolu Bizans'ın hakimiyetine geçmiştir.
- Haçlılar Kudüs, Urfa, Antakya,Trablusşam, Sur, Yafa'yı almışlardır.
- Anadolu Selçukluları merkezi İznik'ten Konya'ya taşımıştır.

II.Haçlı Seferi: (1147-1149)

- Kralların katıldığı ilk seferdir.
- Urfa'nın Türkler tarafından geri alınması üzerine başladı.
- I.Mesut başarılı savaşlar yapmıştır.
- Anadolu'da ağır kayıplar veren Haçlılar deniz yoluyla Kudüs'e ulaştı.

III. Haçlı Seferi: (1189-1192)

- 1187 Hittin Savaşı'nda Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü Haçlılardan geri alması üzerine başladı.
- İlk kez İngiliz, Fransız ve Alman kralları olarak bir sefer düzenlemişlerdir.
- II.Kılıçarslan'ın saldırısı üzerine başarısız oldular.

IV. Haçlı Seferi: (1201-1204)

- Amacı dışına çıkan tek seferdir.
- Haçlılar Bizans'a yönelmiş ve İstanbul'u yağmalamıştır.
- İstanbul'da Latin Krallığı kurulmuştur.
- Bizans'tan kaçan hanedan üyeleri İznik ve Trabzon Rum devletlerini kurdular.

Haçlı Seferlerinin Sonuçları;

Dini Sonuçlar	*Kiliseye ve din adamlarına duyulan güven sarsılmıştır. *Kutsal yerler Müslümanların egemenliğinde kalmıştır. *Katoliklerle Ortodoksların birleşemeyeceği anlaşılmıştır.
Siyasi Sonuçlar	*Seferlere katılan birçok derebey ülkesine dönemeyince krallar derebeylerin topraklarını ele geçirmiştir. Böylece merkezi otorite güçlenmiştir. *Türklerin batıya doğru ilerleyişi bir süre durmuştur.
Ekonomik Sonuçlar	*Akdeniz'e kıyısı olan limanlar önem kazanmıştır. *Doğu-batı ticareti gelişmiştir. *Bankacılık gelişmiştir. *Ticaretle uğraşan burjuva sınıfı zenginleşmeye başlamıştır. *Avrupalıların hayat standardı yükselmeye başlamıştır. *Anadolu, Suriye, Orta Doğu tahrip edilmiştir.
Kültürel Sonuçlar	*Çin'den Talas Savaşı ile Türk-İslam dünyasına geçen barut, pusula, kağıt, matbaa gibi buluşlar Müslümanlara geçmiştir. *Avrupalılar İslam medeniyetini yakından tanımaya başlamıştır.

Örnek:

Aşağıdakilerden hangisi Haçlı Seferlerinin sonuçlarıyla ilişkili değildir?

- A) Akdeniz ticaretinde Venedik ve Ceneviz etkinliğinin artması
- B) Avrupalıların Hindistan yolunu öğrenmesi
- C) Orta Doğu'da ilk feodal nitelikli kontlukların kurulması
- D) Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti İznik'ten Konya'ya taşınması
- E) Kağıt, matbaa, barut ve pusula gibi teknik buluşların batılılarca öğrenilmesi

I.Kılıçarslan;

- İstanbul'u almak isteyen Çaka Bey ile ittifak yapmış, Bizans entrikaları neticesinde kayınpederi Çaka Bey'i öldürmüştür.
- Haçlı Seferleri nedeniyle devletin merkezini İznik'ten Konya'ya taşımıştır.

Örnek:

Anadolu Selçukluları'nın başkenti İznik'ten Konya'ya taşınmalarında,

- I. Haçlı saldırıları,
- II. Moğol tehditi,
- III. Türkmen beyliklerinin tutumları

durumlarından hangilerinin etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

I.Mesut;

- Haçlılara karşı başarılı olmuştur.
- İlk kez bakır para bastırılmıştır.
- Batılı kaynaklarda Anadolu Türkiye olarak geçmeye başlamıştır.

II.Kılıçarslan;

- 1176 Miryokefalon Savaşı ile Bizans yenildi.
- *Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinlik kazandı.
- *Türklerin batıya ilerleyişi hız kazanmıştır.
- *Batı Anadolu'da Türk nüfusu artmaya başlamıştır.
- *Bizans savunmaya geçmiştir.

! NOT

- II.Kılıçarslan'dan sonra Akdeniz ve Karadeniz ticaretini geliştirmek için hükümdarlar çeşitli fetihlerde bulundular.

I.Alaaddin Keykubat;

- En parlak dönemdir.
- Alanya ve Kırım'ın Suğdak Limanı fethedilmiştir.
- Doğudan gelen Moğol tehlikesine karşı;
- *Moğolların önünden kaçan Türkmenleri Doğu Anadolu'ya yerleştirerek tampon bölge oluşturmuş,
- *Artuklularla, Eyyubilerle, Harzemşahlarla ittifaklar kurmuştur.
- *Orduyu güçlendirmiştir.

1230 Yassıçemen Savaşı;

- Harzemşahların Selçukluya ait olan Ahlat'ı yağmalaması üzerine savaş yapılmıştır.
- Türkiye Selçuklu Devleti kazandı, Harzemşahlar yıkıldı.
- Tampon devlet olan Harzemşahlar yıkılınca Selçuklu ile Moğollar komşu olmuştur.
- Anadolu Moğol tehlikesine açık hale gelmiştir.
- *Batı Anadolu'da Türk nüfusu artmaya başlamıştır.

Örnek:

Anadolu Selçukluları ile Harzemşahlar arasında yaşanan Yassıçimen Savaşı'nı Anadolu Selçukluları kazanmış, Harzemşahlar bir yıl sonra İlhanlılar tarafından yıkılmıştır.

Yassıçimen Savaşı'ndaki zafere rağmen Anadolu Selçuklularını olumsuz etkileyen gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Moğollarla Anadolu Selçuklularının sınır komşusu haline gelmesi
- B) Harzemşahların, Anadolu Türk beyliklerini kışkırtması
- C) Türkmenlerin Anadolu'ya yönelik göçlerinin yoğunlaşması
- D) Babailer İsyanı'nın çıkması
- E) Kırım ve Suğdak'ın fethinin gecikmesi

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILIŞ SÜRECİ VE MOĞOL İSTİLASI

II.Gıyaseddin Keyhusrev;

- Baba İshak İsyanı: Anadolu'da çıkan dini nitelikli ilk isyandır.
- *Güçlkle bastırılması üzerine Moğollar Anadolu üzerine yürümüştür.
- 1243 Köseadağ Savaşı: Türkiye Selçuklu Devleti Moğolların İlhanlı koluna yenilmiştir.
- *Türkiye Selçuklu Devleti dağılma sürecine girdi.
- *Anadolu'da II.Beylikler Dönemi başladı.
- Moğol baskısı sonucu göçlere bağlı olarak Batı Anadolu'da Türk nüfusu artmıştır.
- *Eserler tahrip edilerek, bilimsel ve kültürel faaliyetler yavaşlamıştır.

Örnek:

Anadolu Selçukluları'nın İlhanlılarla yaptığı Köseadağ Savaşı'nın aşağıdakilerden hangisine neden olduğu savunulamaz?

- A) Uclardaki Türkmenlerin bağımsızlıklarını ilan etmelerine
- B) Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasal güç kaybına
- C) Kayı Boyu'nun Ankara – Karacadağ'a yerleşmesine
- D) Anadolu'dan geçen ticaret yollarının önemini kaybetmesine
- E) Moğolların Anadolu'da nüfuz alanlarını artırmalarına

! NOT

→ II.Mesut'un ölümüyle Türkiye Selçuklu Devleti yıkılmıştır.

II. Beylikler Dönemi

! NOT

- *II.Beylikler kendilerini Türkiye Selçuklu Devleti'nin mirasçısı olarak gördükleri için birbirleriyle mücadele etmişlerdir.
- *Anadolu'da Türk kültürünün yerleşmesini sağlamış, Anadolu'nun Moğollaşmasını önlemişlerdir.

Osmanoğulları	Söğüt-Domaniç
Karamanoğulları	Konya-Karaman
Menteşeoğulları	Muğla
Candaroğulları	Kastamonu-Sinop
Germiyoğulları	Kütahya-Denizli
Hamitoğulları	Antalya-Isparta
Karesioğulları	Balıkesir-Çanakkale
Aydinoğulları	Aydın-İzmir
Saruhanogulları	Manisa
Dulkadiroğulları	Maraş
Ramazanoğulları	Adana
Eratnaoğulları	Sivas-Kayseri
Sahipataoğulları	Afyon
Eşrefoğulları	Beyşehir
Pervaneoğulları	Samsun

TÜRKLERİN ANADOLU'DA DEVLETLEŞME SÜRECİ

Devlet Yönetimi;

- İslam öncesindeki veraset anlayışı devam etmiştir.
- Ülke hanedandaki erkeklerin ortak malı sayılmıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti örnek alınmıştır.
- Meliklere kendi adlarına hutbe okutma ve para bastırma yetkisi tanınmıştır.
- Amaç merkezi otoriteyi güçlü tutmaktır.
- Melikler tecrübe kazanmaları için atabeyler ile birlikte eyaletlere yönetici olarak gönderilmiştir.
- Merkezi otorite bozulunca atabeyler bağımsızlıklarını ilan ederek devletler kurmuşlardır.

Hükümdarın görevleri;

- *ülkeyi adaletle yönetmek
- *halkın refah içinde yaşamasını sağlamak
- *halkın huzurunu sağlamak
- *orduya komuta etmek
- *fetih hareketlerinde bulunmak

! NOT

- Para bastırmak, hutbe okutmak, kılıç kuşanmak, menşur almak, tuğ, otağ, nevbet, çetr, tıraz, hilat hükümdarlık sembolleridir.

DİVAN ÇEŞİTLERİ

Divan- İnşa (tuğra)	İç ve dış yazışmalar/ Münşii
Divan-ı İstifa	Mali işler/Müstevfi
Divan-ı İşraf	Mali ve idari işlerin denetimi/Müşrif
Divan-ı Arz	Askeri işler/Emir-i Arz

ORDU

Hassa askerleri (Gulaman-ı Saray)	*Değişik milletlerden satın alınan ya da toplanan çocukların gulamhane adı verilen ocaklarda yetiştirildikten sonra oluşturulan askeri sınıftır. *Bu birlikler hükümdarın şahsına bağlı özel birliklerdir.
İkta Askerleri	Türklerden oluşturulan ikta topraklarının gelirleri ile geçimlerini sağlayan askeri sınıftır. İlk askeri sistemi Büyük Selçuklularda başlatılmıştır.
Türkmenler	Devletin uç denilen sınır bölgelerinde yaşayan unsurlardır.
Yardımcı Kuvvetleri	İhtiyaç duyulduğu zaman bağlı devlet ve beyliklerden gelen birliklerdir.

TOPRAK SİSTEMİ

Has arazi	Gelirleri doğrudan hükümdara ve hanedana ait olan topraklardır.
İkta arazi	Gelirleri yaptıkları görev karşılığında melik ve komutanlara verilen topraklardır. İkta sahipleri bu gelirler karşılığında asker beslemek zorundaydı.
Mülk arazi	Mülkiyeti ve kullanımı kişinin kendisine ait olan topraklardır.
Vakıf	Geliri hayır kurumlarının yapımına ve masraflarına ayrılan topraklardır.

SOSYAL HAYATI : Halk yaşam şekillerine göre: Yönetilenler

Köylüler	Mülkiyeti devlete ait olan toprakları işlediler. Köylünün güvenliğini ikta sahibi sipahiler sağlamıştır.
Konar-Göçerler	Orta Asya'daki yaylak-kışlak hayatını sürdüren Türkmenlerdir.
Şehirliler	Tüccarlar, esnaf, zanaatkarlar, devlet memurları, bilim adamlarıdır.

! NOT

- Sınıf ayrımları görülmemiştir.
- *Şehirler imar faaliyetleri ile bayındır hale gelmiştir.

EKONOMİ

Ticareti geliřtirmek için;

- Antalya, Alanya, Sinop,Samsun, Kırım'ın Suğdak Limanı alınmıştır.
- Gayrimüslim tüccarların bölgeyi terk etmemesi için onlara bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.
- Ticaret yolları üzerinde çok sayıda kervansaray inşa edilmiştir.
- Venedik ve Ceneviz gibi devletlerle ticaret antlaşmaları yapılmıştır.
- Düşük gümrük uygulaması ile yabancı tüccarlar ülkeye çalışılmıştır.
- Sigortacılık uygulaması başlatılarak saldırıya uğrayan kervanların zararları karşılanmıştır.

Kervansaray

Örnek:

Anadolu Selçukluları'nın,

- I. kervansaraylar kurma,
 - II. Antalya, Alanya, Sinop gibi şehirlerde limanlara işlerlik katma,
 - III. gümrük vergisini düşürme
- tutumlarından hangileri ticaret faaliyetlerini desteklemeye yöneliktir?**

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

Örnek:

Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1220'de Venedik ile yaptığı dostluk ve ticaret anlaşmasında,

- Selçuklu topraklarında Venediklilerin kendi aralarında veya diğer yabancılarla anlaşmazlıklara oluşturulacak bir mahkeme heyetinin bakmasına izin verilmesi,
- hırsızlık ve adam öldürme gibi suçlarda Selçuklu mahkemelerinin yetkili kılınması

kararlarına yer verilmesi aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Venedik'e Selçuklu ülkesinde ayrıcalıklar tanınmasıyla
- B) Hristiyanları temsil gücünün Venedik'e bırakılmasıyla
- C) Yabancıların Venediklilere karşı sorumlu tutulmasıyla
- D) Selçuklu Devleti'nin siyasal güç kaybıyla
- E) Selçukluların egemenlik alanlarını genişletmesiyle

- Ahilik teşkilatı (esnaf) kurulmuştur. (İlk Ahi Ahi Evran)
- *Ekonomik, sosyal, ahlaki, siyasi, askeri işleve sahiptir.
- *Üretici, tüketici, halk ve devlet arasındaki köprüdür.
- *Her esnafın bir loncası vardır.
- *Mesleki eğitim verir.
- *Loncalardan farklı olarak şehirlerde güvenliği de sağarlardı.

Örnek:

Ahilik Teşkilatı'nın,

- I. halka mesleki eğitim verme,
- II. üretilen malların kaliteli olmasını ve tüketicilerin haklarının korunmasını sağlama,
- III. esnaf ve zanaatkar yetiştirme

amaçlarından hangilerine katkı sağladığı savunulabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız III

C) I ve II

D) I ve III

E) I, II ve III

Kültürel Yapı

- Medreselerde dini ilimlerle birlikte pozitif bilimler de okutulmuştur.
- Moğol istilasından kaçarak Anadolu'ya gelen Mevlana Celaleddin Rumi, Yunus Emre, Muhyiddin Arabi gibi şahsiyetler bölgede fikir ve inanç hayatının gelişmesini sağlamışlardır.
- Bektaşilik, Nakşibendilik, Mevlevilik gibi tarikatlar tasavvuf alanında gelişmeler yaşanmasını sağlamışlardır.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nde resmi dil ve edebiyat dili Farsça, eğitim dili Arapça idi. Halk ise Türkçe konuşmaktaydı.
- *Bu nedenle Türkçe'nin gelişim hızı yavaşlamıştır.

Sanat

- Mimari çok geliřti.
- Mimari dışında inicilik, sslemecilik, minyatür, hat gibi sanat dalları oldukça gelişmiştir.
- Amasyalı Yakut Türk-İslam Tarihi'nde hat sanatının ilk temsilcisidir.

Hat

Çini

Minyatür

